

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Соединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 30 (12420)

1984 чылдың февраль 4, суббота

1925 чылда
үндээлтигинен

Өртөз 3 көп.

Совет Социалистиг Республикалар Эвилелиниң бүгү соңгунчуларынга, хамаатыларынга
Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң

КЫЙГЫРЫНЫ

Эргим эштер!
1984 чылдың март 4-те боттарымыстың Конституция
Этуар аң чууга эргивисти бистер шуптуус боттар-
дыр болгаш бедик хамааты хүлээлгевисти күөсөдир —
ССРЭ-ниң Дээди Соедине депутаттары соңгуур алаар
бис.

Ленинчил партия соңгууларине партия кижигү-
ү эвестер-биле сырый эвилелдеп алган бар чоруур.
Ол эвилел—партияның болгаш чоңуң бузулбас чангыс
эвилени, социалистич нийтиледил чангыс элтиг сырый
каттыжышкынының боттанышкыны, Советтер турту-
гун күчү-шымдалының болгаш депшиктелгениң үнер дөү-
дүр.

Күрүне эрге-чатыргазының дээди органыга моон
мурнууда соңгууларынның сонда беш чыл эркен. Ол
болза СЭКП-ниң XXV болгаш XXVI съездинериниң
көдүргөн улуг болгаш нарын соругаларың боттандыр
талазы-биле шудуру ажал-шынты, чогадыкчы ты-
вышкынының, чүткүлдүт жүженишкениниң үези
болган. Эртен өң дүргүзүндө туртуң хөгжүдүлгениң
түңгүлдүрүнүң үндүрүшү, совет улуска бөгүн: партия-
ның ажалдап кылган политиктиг угуланышкыны
амыдыралда чайгылыш чок боттанып турар, ажал-
агай болгаш култура тургузушкунуңа чаа-чаа те-
дипкинериң чедип алдынан, бистин Төрөз чүртүвүс,
улам-на бай болгаш күштүг апарган. Ленинчил даштыкы
политиканы — уластарың тайбыңың болгаш аймыл
чок чоруунун политиканың чайгылыш чок чорууну
турар деп долу үндүзүңниң илеткен болур.

СЭКП ТК-ның ноябрь (1982 ч.), июль болгаш декабрь
(1983 ч.) пленумдарының шийтирилгелеринде, СЭКП ТК-
ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Соединиң
Президиумунуң Даргазы эш Ю.В. Андроповтун чутга-
ларында сайзыраңгай социализмниң план этуар болгаш
бүтү талазы болбазыраңгайдыкының оруктары
болган аргалары, бугуручкү күштерин бол-
гаш бугуручкү харылааларын, нийтиледил амыдыра-
лының бүтү талазын улам кый хөгжүдүлгениң
кол угуланышкынының малайыг тодаргайлаптыңан.
Чүртүгүн экономика, эртем-техниктиг болгаш угаан-
бадал күчүзүн улам ажалыг кылдыр ажылаар дээш
демиселге күжүңишкениң совет улус партияның
удуртулазы биле немей өстүрүп турар.

Эртен соңгукчулар!
Ада-чуртун күчүзүңүң үндүзүн — совет экономия
эртен чылдарда улам бедик денелче көдүргөн.
Национал орулга 18,6 хуу өскөн, оң немей өздү-
дүлгө бештин дөрт үезин күш-ажылдың бугуру-
чүдүн бедиктеңиң күсөл-биле алган. Кол бугуручкү
фондулары 39 хуу улгаткан. Күрүнең муң ажал чө-
үлөтүр бугуручкүлүрүн ажылаалда кирген. Сибирьниң
болгаш Ирканы Чың күчтүң бодус байктарың чедип-
киниң шийгээдиң ап турар. Байкал—Амур магистралы
ажылаалда кирип турар. Энергетика программасын чай-
гылыш чок боттанып турар. Уренгой—Помары—Ужгород
аразының делегейде эң улуг дөң газ дамчыдагызын
хуусаа бетиңде туткан. Улетүр продукцияның эң чугу-
ла 30 ажал хевирлерин бугуручкү талазы-биле бистин
чүртүвүс делегейде бирги чериң ээлеп турар, оларын
аразында нефть, каң болгаш прокат, тракторлар,
телевиорлар болгаш электростанция, цемент, минералдыг
кемишчилдигер, дуктен кылган постер кирип турар.

Партияның организация чок болгаш политиктиг улуг
ажылының чоңуң эрес-шудуругу ажылаанының түң-
гүлдүнде 1983 чылда экономиктиг өздүккөң темпери-
лериң, улус ажал-агайың кол көргүзүлгөң экижөөң.
Улетүр бугуручкүлүрүн хемчээл 4 хуу,
күш-ажылдың бугуручкүлүрүн 3,5 хуу улгаткан.
Индустрияның базасы алдылары бугуручкү базанын
кылган, транспортта ажал-херектер этиниң кел чыгар.
Дээди ажал-агайың көдүрүп дуйайында могаң чок
сагыш салышкыны салып турар. Соңгүт беш чылда
оң хөгжүдүлгениң 186 миллиард — мурункуда беш чыл
үениниң бодураң, барык 17 хуу хуу рублди берген.
РСФСР-ниң Кара эвес хөрүзүңүң зонаың чаартыры
уламчылап турар. Аш-чөм программазын боттандыра-
ры бугу чоңуң херээ апарган.

Колхоздарың болгаш совхоздарың экономиказы
быкылган, көздө чуртталга болгаш култура-амыды-
рал байдалдары экижип турар. Мурундагы беш чыл-
дыңга деңгээрге көдээ ажал-агайы продукциянының
чылда ортуктам хемчээл өскөн. Эртен чылын чигир
сөөкларының, картофельдин нити чымдаларың бот-
түт немей өздүккөң чедип алдыңан, мал чөмөриң
хөйүн белеткээң, тарааны арбыны ажаал алган. Сүтү,
малды болгаш күштарың, чуургаларың садып алары
көдүдөөң.

Агроулетүр комплексиң хөгжүдүлгениң партия моон
соңгаар-даа кошкаш дивес күнзөгөйиң салыр, аңаа
салып кырген ажал-херектерин бериңдерин
бедирин чедип алыр, аш-чөм бедик шынарлыг
продуктуларың-биле чоңуң үзүктөл чок хандыраыңга
бүтү-ле чүдүлгени кылыр.

Бистин экономикавың челишкениер улуг. Ыңчал-
зажок улус ажал-агайың дыка хой адырларында
чедир кылдырмаан чүдүлгө болгаш чөптөстөр ам-
да бар, оларын чайдаларыңа улуг ажалды кылдыры
эргекчон чууга. Бугуручкүлүрүн ажалың дыка бедир,
улус ажал-агайың интесивтиг хөгжүдүлгөң релесте-
рыңе шийдирин дүргөдөдир алаар. Ажал-агай ме-
ханизм, планлашкын, экономиканы эргелен башкара-
лың методтары амгы үениң байдалдарыңа дүүшүр
долу хемчээлге ажалдап шыдаарын турар. Кылыгарың
чамдык хевирлериниң шынары куду болуп артышсаң,
чамдык черлерде чоңуң байлаан ам-даа хуматаладыг
көрсөйп турар, бугуручкүлүрүн дыка хой кезин керээл
хүлээлгевисти күөсөдөйп турар. Капитал тудугда байдал
бисти амдызында хандырың шыдаарын турар.

Күш-ажылдың бугуручкүлүрүн үндүзүң-биле бедире-
рин, продукцияң бот-үезин чингедирин, дерилгелер-
ниң, өлчөшүлгөң ажал-херектиң эрге-ажыктары негеп ту-
рар. Улус ажал-агайың бүтү эвеноларыңа камналга
чүрүмүн күштөлдүрүн партия бирги черегин укур-ду-
алыг кылдыр көрүп турар. Коллектив бүрүзү күш-
ажылдың чарыгалың, чиг-этти, материалдарың, одаар
чүдүлгөң-энергетика куралдарың чарыгалдарың эвэ-
жедирин угаанган тодаргай хемчегерин алыр хүлээл-
гелги. Социалист чарыштың дээштин чоруун бедире
эргекчон чууга, ыңчангаш хамыктың мурунда шынар
көргүзүлгөң экижидерин кичээлгөй салып, мурунчы
дүржүлганы улам шылыкын негептерип, күш-ажылды
организастарың бригада хевириниң улуг аргаларын
улам долу ажылаары чууга. Эртем-техниктиг чедиш-
киниң улам ажал-агайыңа дүргөң-биле шийгээдирин
— эң чууга соругаларың бирөөң. Нам эң күштүг
техникалыг, организастыг, курум-чүрүмүң бодуру, ол
түңгөй үнер деп В. И. Ленинниң сөстөри бөгүн оңа
укчу-дүзүлгөң болуп турар.

Чедип алдыңан чүдүлгени быкылган, хөгжүтүшпаан,
чамдык уюстоткада, хомулашкының чайыды, бо
чымың база оң бирги беш чылдың планларың додур
болгаш ажал күөсөдөң дээш бүтү улустуң социалист
чарыкын калбартырыңе ажалың чоңарың СЭКП Төп
Комитеди кыйгырып тур. Делегей байдалы онза чиди-

лентен амгы үеде күрүне планарың чайгылыш чок кү-
өсөдир — совет кижилерниң күш-ажылчы коллек-
тив бурузунуң чүгө хүлээлгези эвес, харың патриотчу
херээ болур.

Эштер, коммунистерниң болгаш партия кижигү-
ү эвестерин боттарың кандидаттары дээш бадылап турар, си-
лер бистин улус ажал-агайыңың улам кый хөгжү-
дөң дээш, чурттуң экономиктиг болгаш камгалап күчү-
зүң быкылдары дээш бадылаарың ол болур.

Эргим эштер!
Партия бүтү-ле чүдүлгени кижиг дээш, кижиниң чаагай
чоруу дээш, совет кижилерниң материалдыг болгаш
угаан-амыдыралың деңгээли бедирең дээш кылмып
турар. Беш чыл дүргүзүндө чоңуң боттут орулгалары
13 хуу өскөн. Ажалыңыңың болгаш албан-хаакчылары
ниң айда ортуктам шылыгы 160-дан 182 рубль чедир
өскөн, а колхозчуларың ажал төлөвирин 109,5-тен 138
рубль өскөн, 30 миллион хире кижиг чаа бажыңарың алган,
чуртталга шөтү болгаш коммунал хандырылга дээш тө-
лөвирге чарыгалдар ортума-биле ажалыңың болгаш
албан-хаакчының өбүлө бюджетиниң 3 хууздан аш-
пайып турар. Бо чымың национал орулганың немей өздү-
дөң бурнуң-биле чоңуң амыдырал деңгээли бедирең-
ге кырыштырар.

Нийтиледил херектел фондулары доктаамал өзүп
орар. Ук фондулардан чыл сагында кижиг сагыга
оңаштыр төлөлдөр болгаш чингелдер 404-тен 495
рубль чедир өскөн. Кырааның, нийтиледил болгаш
базы ажалыңың чидирген таварылаады алдыр пенсия-
ларың эң эвээш хемчээл өскөн, уругларың өбүлө-
лөргө дузаланып улгаткан. Нити билиңиң школа-интер-
наттарыңа болгаш уруглар бажыңарыңа уругларын
ажаал парактарың байдалдары экижөөң. Школа өөр-
ничилери халас номнарың ап турар.

Чоңуң чууга баарыңар-биле хандыраың, оларын
ассортиментиң калбартып база шынарың бедирең
партия онза чууга херек деп санап турар. Улустуң хе-
регел баарыңарын бугуручкү болгаш чоңга хандырылга
системазын хөгжүдүлгениң комплекстиг программаны
ажылап кылмып турар. Медицина хандырылыгы экижип
орар, чурттуң бүтү чоңуң чыл бүтү диспансеризация-
зын чорударыңа бедиктең эгелзеп. Социал айтырлар-
ын шийтирээринең чуртталга бажыңарың, шийи-
ларың болгаш уруглар албан черлерин, өмнөлгөриң база
култура амыдыралдыг өске-даа объектилерин тудары-
ның планарың хажык чоңга күөсөдиринең партия улуг
кичээлгөйи салып турар. Долгандар турар бодусту
камгалаар болгаш бодус курталарың чоңумчалыг
ажылаарың талазы-биле хемчеглерин калбак ком-
плексиң боттанып турар.

Ажалың чоңарың амыдыралың шутт чаа шына-
рың-биле социализм оңаларып турар. Хамык укур ма-
териалдыг бүтү хандыртаныңа эвес, кижиниң бүтү
долу шынарлыг амыдыралың кый-даа талазын хаар-
туул турар — нийтиледил чаагай чорууда болгаш
ажык-биле бүтү хандырылга, коллективтиг чорукта
болгаш бот-боттарыңа дузалылаада, чаагай сөткөңде
болгаш социал оптимизмде, чурттуңуң эвэң мен деп ме-
дереп билиңиңде болуп турар. Кижиниң төлөп-
чоруунуң болгаш хой-нитти ат-алдарың хемчээлчон
күш-ажыл болуп турар. Нийтиледил эрге-ажың дээш
медерелди, ак сөткөңдиг, инитиативич күш-ажыл — ха-
мааты туруштуң кол илерээшкени, чоңуң чаагай чоруу-
нун үндүзүң болур.

Коммунистерниң болгаш партия кижигү-ү эвестер-
ниң блогу дээш бадылап турар, совет кижилер ажалы-
ның бурузунуң, өбүлө бурузунуң амыдырал деңгээли-
ниң улам бедирең дээш бадылап турары ол болур.

Эштер соңгукчулар!
Оң мурундагы соңгуулардан бээр эртен чылдарда
бедирелдин, эртемни болгаш култураны хөгжүдүлгө
хөй чүдүлгө кылдыңан. Бүтү-нитти ортуктам өөрдөлгө
шиялыг додорулган. Аныяктарың күш-ажылчы өөр-
дөлгөни болгаш мергенли шийдиргени үндүзүң-биле
экижидерин, өөрдөлгөниң болгаш кижизидилгениң
шынары бедиреңге нити билиг болгаш профессионал
школаның реформасы салдары чедирер.

ССРЭ эртем-билиглерин дыка хой адырларың тал-
лазы-биле делегейде мурунку одуругуң ээлеп турар. Эр-
темиң бугуручкү-биле харылаалың быкылдары, үлөт-
үлөтүр эртем-техниктиг депшилгени хандырып турар
адырларың дүрүн хөгжүдүр дээш хемчегер боттанып
турар. Космосту тайбың соругаларыңа шийгээдиринге чаа
чедишкениң чедип алдыңан. Экономиктиг, социал-
политиктиг болгаш идея-кижизидилгелер соругаларың
шийтирээринең нийтиледил эртемнериң салдары улга-
ткан.

Амыдыралдың шынын малайыг көргүзүп, бистин идеал-
дарымың бадыттал турар литератураның болгаш уран
чүдүлгүн чаа улуг чогаалдары тургустуңан. Партия та-
лантаылары хумагалыг өстүрүп, уран чогадыкчыларың
дипломиңиңиң хундүткөл-биле көрүп, култураны бай-
лашкыдып турар бүтү чүдүлгениң деткип турар. Литерату-
раның болгаш уран чүдүлгүн идеялыг угааның дугайы-
нда сагыш салышпаан, СЭКП моон соңгаар-даа оң
хөгжүдүлгени чоңуң эрге-ажыктарыңа бараан болуң
дээш башкарып улаар.

Ажалың чоңарың медерели болгаш идеялыг бедире-
диринең идеологтуг, масса-политиктиг ажал канчаар-
даа аажок улуг ролдул. Партияның политиканың кижил-
дер боттарың эң чоң чууга херээ кылдыр хүлээп
көрүп, ханы билип турар болза, бистин бурунгар шим-
чээлчиликтең темпериң база улгадып турар деп чүе-
ниң совет нийтиледил бүтү дүржүлганы бадыттал турар.
Чоңуңа ыңчангаш чаа кижин хевирлээр — эң чууга
соруга бодурунган айыла, коммунист тургузушкунуң
чарыбал негелдес болур.

Коммунистерниң болгаш партия кижигү-ү эвестер-
ниң блогу дээш бадылап турар, си-лер, эштер, чурттуң
угаан-бадал амыдыралың өздүккөң дээш, совет кижигү-
ү бүтү талазың сайзыралыңа улам улуг таарымчалыг
байдалдарың тургузары дээш бадылаар килер.

Эштер соңгукчулар!
Совет нийтиледил политиктиг системазын сайзыра-
гайдырың, бүтү улустуң күрүнеңиң быкылдарың
айтырларың СЭКП-ниң күнзөгөйиңиң төвүңе туруп
келген болгаш мынды болуп артар-даа.

Ажалың агының кол башкарыңчы ролу хевээр ар-
тың база күштөлип турарың-биле кады ажалыңыңың,
тарааныңың, интеллигенцияң бузулбас эвилели
быкылгып турар. Агыларың болгаш социал бөдүлгө-
ниң чоңулажыгының, нийтиледил агы чок структур-
разың тургустуңарың чорууда боттанып турар.

Сайзыраңгай социализмге сайзыраңгай демократия дү-
жүр укуртул. Бүтү хамаатыларың, эр болгаш херээ-
жөө кижилерин, расаларың болгаш националдарың
дең эргези, кижиг бурузунуң ажалдаар, дыштанар, өө-
рөйп, чурттаар байкы алыр, кадыын камгалаар эрге-
эң, өске даа социал-экономиктиг, политиктиг болгаш хуу-

да эргелер болгаш хосталгалар — бо бүтү дээрге бистин
амыдыралымың ССРЭ Конституциязың-биле, социал-
истиг тургузууң-биле магадылаан боттут чүдүлгөң-дир.

Социализмниң ол үндүзүн үнелиг чүдүлгөңе буржуаз
нийтиледил, оң хооюн болгаш арын чагган демократия-
зың алгакчылар, «кижиниң эргелериниң» арын-түрү
чок камгалакчылары чуну укур тургузушкуну шыдаарыл?
Балаттарың эрге-чатыргазы болгаш монополияларың
күчүзүшкениң, социал болгаш национал дарлаа, эконо-
миктиг кризистер болгаш хоочуруң ажал чок чорук,
адар-түргөдээриниң, бугуручкү шыкындарың
болгаш мораль талазы-биле бураашкың — «хосту» деп
ададатыңан нийтиледил херек кырында байдалы, төөгү-
нүң хөгжүдүлгени этуар өлүрү чайлаш чок капитализм-
ниң эмитетинмес баш хоочулары ол дур.

Социалист демократияны улам кый доктаамал сай-
зыраңгайдыры — СЭКП-ниң чайгылыш чок уга-
нышкыны ол. Күрүне болгаш нийтиледил амыдыралы-
ны эң чууга айтырларыңың талазы-биле шийтир-
леринг ажалдап кылдырыңа, оларның бүтүгөң билиңир
болурун калбартыңа, шүтүмүлгөң болгаш Чоң-шү-
түмүлгөң хөгжүдүлгениң, улустуң контрольдү күштөлдү-
реринге, проффессияларың, комсомолдү болгаш өске-
даа массалыг организацияларың идеялыг өстүрүнең
калбак массаларың хаара тударыңе партия улуг кичээл-
гейин улап турар. Ажалың чоңарың инитиативаны
болгаш бот-идеялың илердеринге чаа аргалары Күш-
ажылчы коллективтер дугайында Хоойду ажалдып турар.

Совет демократия, бистин амыдыралымың социал-
истиг хевириниң алыс бугуручкү сагыла-чүрүм чок чорук,
ка, хой-ниттең укур болушкунуңа, хоойдулар
үрээшкениңең өткөңиң шийдес. Чоңуң бурун дет-
кижизинең партия дайыны алган, сагыла-чүрүм, ор-
ганизация чорукту болгаш курум-чүрүмү быкылда-
рылгө, улагылышкыны чайгылыш чокка чорудуп турар.
Чингеп болгаш хаала алыр, социалистич өңүтүң оорлаар,
самчыдаар чоруктарың, социалистич нити чуртталганың
лорма-кижизиниң чорукту бүтү-ле чүдүлгөң укур
шийтирлел демсел чоруу турар. Ол демселге ажалың
чоңнар массалары улам-на идеялыг кырып турар.

Улус депутаттарың Советтери чоңуң эрге-чатырга-
зың кол чөпсө, ССРЭ-ниң политиктиг үндүзүң болуп
турар. Ажал-агай болгаш култура тургузушкунуң
соругаларың шийтирээринең оларның ролу чайгылыш
чок бедир, чурттагыч чоң-биле депутаттарың харылаа-
лары быкылгып турар. Советтериниң чогадыкчы идея-
лыңың улам-на хөгжүдүрүн, чоңуң соңгаан депутатта-
рың харысалгалың болгаш авторитетин бедирең
партия бодуңуң хүлээлгези кылдыр санап турар. Эргел-
ел аппаратың ажал-чорудулазын экижидер, сайзы-
раңгайдыры — эң чууга соругаларың бирөөң.

Күрүнең болгаш нийтиледил ажал-херектерин эргел-
ел башкарыңа ажалың чоңарың кырылгезиң
калбартып дугайында сагыш салышкыны партия моон
соңгаар-даа чорудар, кижиг бурузү бодуңуң эргелерин
долуу-биле ажылаарың болгаш хамааты хүлээлгелерин
үлөргөң күөсөдирин чедип алыр алаар.

Коммунистерниң болгаш партия кижигү-ү эвестериниң бло-
гунуң кандидаттары дээш боттарың бадылашкыны
бирөөң ажалың агының, холхозчу тарааныңың, совет
интеллигенцияны Төп Комитет кыйгырып тур. Оң-биле, си-
лер эргим эштер, социал депшилгени болгаш чоңуң этуар
эрге-чатыргазың нийтиледил — совет нийтиледил чан-
гыс эвэң болгаш сырый каттыжышкыны улам кый бы-
жылдары дээш бадылаарың ол болур.

Совет Эвилелиниң хамаатылары!

Ленинчил национал политиканы Коммунист партия чайгы-
лыш чоңга боттандырап турар, ыңчага национал политик-
аның чаагай үр-түңгөлдөргө дүрүм этуар чоргалары-
нып турар бис. Чурттуң кошпак чоруктуң үнер дөң — болуп
турган бот хой националдыг составы делегей төмүндө
бир-ле дугаарында күштүг чоруктуң болгаш чөптөстөш-
кениң үнер дөң болу берген. Улус ажал-агайыңың чангыс
вай комплексиңиң хемчээлгөң бүтү эвилелдешкен респуб-
ликаларың экономиктиг күчүзү эртен чылдарда улам-на
быкылган, Интернационалдыг совет култура байлашкан
болгаш чайыналгач чаа чогадылгаларың чедип алган,
ССРЭ-ниң тургустуңаның 60 чылың байдалың ула-
стыр бугуручкү найраалың, бузулбас акы-ауыма чоруунуң
көгүзүг болгай.

Чурттуң нацияларың болгаш биче уластарың бүтү
талазы сайзыралы моон соңгаар-даа хандыраың, олар-
ның улам-на чоңулажыгыңың улагылышкыны чайгы-
лыш чоңга чорудары партия бодуңуң соругалың кылдыр са-
лап турар. Партия болгаш күрүне органыңа бүтү нация-
ларың ажалың чоңнар төлөлдөргөң чоругуру-биле соң-
гугурун турар дугайында СЭКП доктаамал сагыш салыр,
ажылың агының национал отрядтарың өздүккөң
өдлөгү бээр, аыл, култура болгаш амыдырал талазы-биле
хамаатыларың оңашаг херектелерин барылаалда көөр,
патриоттуг болгаш интернационалдыг кижизидилгени сай-
зыраңгайдыр.

Коммунистерниң болгаш партия кижигү-ү эвестериниң бло-
гунуң кандидаттары дээш бадылашпаан, акы-ауыма ула-
старың улуг болгаш бузулбас найралың дээш, бистин чан-
гыс дай Ада-чуртувустуң — Совет Социалистиг Республикалар
Эвилелиниң чаа көдүрүшкүңү дээш бадылаарың ол бо-
лур, эргим эштер.

Сайзыраңгай социализмниң нийтиледил бүтү агыларың
болгаш социал бөдүлгөң, совет кижилериниң бүтү салгак-
чыларың эрге-мадырың күш-ажыл-биле, мерген угаан-
ың болгаш жүженишкениң-биле тургускан.

Революцияны, дайының болгаш күш-ажылдың эргим
хундулут хоочунары!

Ленинчил партияның удуртулазы-биле си-лер Совет эрге-
чатырганы быкылган болгаш камгалаан, социализмниң
үндүзүңиң тургускан си-лер. Ада-чуртуң Улуг дайының
чылдарында си-лерниң салгал Төрөз чурттуң хосталганы
болгаш хамаарышпас чоруу камгалаан, улуг тилкелгени
чедип алган, ол тилкелгениң 40 чылың келер чылың медер-
лээр. Дайының үргөдөңиң улус ажал-агайың каттап тургус-
кан, чаа хоорайлары болгаш заводдарың туткан си-лер. Чи-
жээр чүе чок мадырың чоруктар дээш, сагыш-бозала-
рыңарың бедир дээш, угаан-бодаларың күштүг дээш
си-лерге ханызы-биле өөрүп четтирдигең, эргим эштер.

Хоочунарың дугайында, чурттуң амыдыралыңа оларның
идеялыг кырыңиң байдалдарың тургузар дугайында
партия моон соңгаар-даа сагыш салыр, анык салгалды кижизидер-
елерин кырыштырар. Партияң хоочун бү-
рүзү, дайының болгаш күш-ажылдың хоочун бүрүзү анык-
тарын лаганыкчы болуп, боттарың идеялыг бугуруш-
кениң, амыдыралың дүржүлгөң, социализмниң херээңе
кызыгар чок бараан болуруңа белен чорукту оларга дам-
чыдып берзин.

Коммунистерниң болгаш партия кижигү-ү эвестерниң блогунун кандидаттары дээш ба-
дылаашкыныңарны бээрinerни СЭКП Төп
Комитеди кыйгырып тур. Коммунистиг тур-
гузуушкунче болгаш тайбыңче партияның
угланышкыныңа шынчыңарны си-лер
боттарыңарны чангыс эп-сеткилдиг бады-
лаашкыныңар-биле база каттап бадыткаар
си-лер.

Эр, херээжөөң комсомолчулар, оолдар болгаш кыстар!

Си-лер — хоочун салгалдарың алдарыг катчыларыңың
салгакчылары болгаш улачылакчылары-дир си-лер. Си-лер
күш-ажылчы мадырыл чоруктарың, эртемнериң үндү-
зүңиңиң шийгээдиң алдырда чүткүлдү

(Төнчүзү, Эгези 1-ги арында).

Эштер!

Марксистчи-ленинчи теорияны удуртулга болдуруп база

Бодуун бүгү аял-чорудуламыш дөш партиа ажалдын деннича стилин — эртемге ундесилеттинге, чогаалчыны, аартычыны стилиди багдатпай боттандырып турар, уу стил тургузукчу сорулгаларны динтирлээрдине масса-ларны мобилизацияп билирин болгаш бедик организмича чорукту, ёзу бөрүмдаалаар, бюрократча чорукча эштеп чук болурун хандырып турар. СЭКП коммунисттерге негеделерин доктаамал бедилп, аларнын ёзун бузуу коммунистгидеалдарын тигилтерге дөш эр-шудурту демиселен болуп, кала-даа, кажан-даа бодуун амангад-

СЭККЕ күүш-ажылчы улустун эрге-ажыктарында белин болган эргин түзүчү көч. Аңаа бараан болдурун, советтердин кызыл аялгай чорук болган баскычтан эркин барып

Советтер чуртунун аялчы чоннарынга алдар!
Ленинниң тугунун адаа-биле, Коммунистг партияның
удуртулгазы-биле — коммунизм тургузуушкунунга чаа-
чаа тийгестелеске бурунгаар!

И Б Н

АЯК ШАЙНЫ ААРТАП ОРА...

ИСТЕР

Шак бо Черге бөдүүн кичи Бөдүүн кичи, билдинмес бол.
Сагыжыга дүжөйөн даа, — Мөңгө ишти берген ол.
Соонга ишти, динг Оор кичи сыр-ла дедир:
Соргак кылдыр артырып на, Оруун, ишин балаарына-на,
Салгалдары база кыдыт: Чогуу чүү-даа
Чайгаар олу уламчылаар. Истерден-не шак бо
Иш-даш бүдөр, төңчү чок дег!
Ажыктыг дээн ишти кым-даа
Ара кагбас — ужукай М. ӨЛЧЕЙ-ООЛ.

КУСКУ БОДАА

Кааң хүндүс күскү дээрде динтичкен Кастар-куштар изиг түртчө ужул бар чор. Улут-биче хөлдөргө-даа тура дүшөй. Уун салбайн, чалган чайын кыгыржы-дыр. Ава черге алдын буру — хөвс чаткан. Арга-арыг күстү тыныш, мөгөш кымды. Сактырма, сепкил-чүрөм делегенин Шак ол кастар ашпаган дег сагындырды.

Баян-Колум — чайы ыңдыг. Дымдан чыстаар — ишин дездээр. Бай-Кара кым — чаны ол дег. Чылым хөнгө кымга бээр. Баян-Колум — кызы ыңдыг. Дымдан хатчыла, соок-даа боор. Бай-Кара кым — хөңгү ол дег. Чымчак болгаш дошкун-даа боор.

Тудун орган дашка азан оскунушам, Бусту бээр, мглаар чыгыш хомудаарлар бар. Экиндиве букар нүгүл октактык. Эгерден, сепкил өөрүгү «күнүктөр» бар.

Ч. ИРБИЖЕЙ.

БИЛИР СИЛЕР БЕ?

Москва Кремлиндин халыктары болгаш суургаларын 1485-1495 чылдары туккан. Олар дээрде төвүнүн аажок улус архитектуралык турсаалары-дыр. Ханыканын ишти узуну — 2235 метр. Ханыканын бейи — 5-19 метр, кылымы — 3,5-6,5 метр. Кремльде чээрби суура бар.

Кайсычылктыг орус композитор Александр Александрович Албизов — 1812 чылдын Ада-чурт дайынынын маадырларынын бирээзи. Оон фронтуну намдары Денис Давыдов-биле дөрт холбаалык. Давыдовтун отряды-биле ол Парижге четкен.

Федор Абрамович Близнов — делегейде баштайгы ил-чирбелг тракторну чогааткан кижик. Ону 1888 чылда Балаково хоорайга шенээ.

XVIII чүс чылдың төң-чүзүндө Екатерина Романовна Дашкова Петербургтун Эрткеннер академиясынын болгаш Орус дилдин Россия академиясынын аш-турсаал турган.

Россия баштайгы сепкил фабрикасы 1837 чылда Петербургка ажыттылган.

Россияга хоорайлар ар-жык баштайгы демир-оруну 1837 чылда туккан. Ону Царскоесельская деп адаан, оон узуну 27 км, ол Петербург биле Царское Селонун арасын тудуштурган.

Кышкы олимпиада оюн-нарынчың найсылаалы — Югославиянын Сараево хоорай адаа хынамчалыг белеткел-ди чоруткан. Оон өвүр-хөвир чаартыган. «Зетра» деп спорт ордусу делегейде эң акилерин бирээзинге хамаарып, ону төлөвилеп туктаанын 1982 чылда шаңнаан. «Косево» стадиону, гостиницалар, хой каат чурттаага бакчылары, радиотоп, демир-орук станция-зы, автооруктар, харылзаа албаны, магазинер болгаш өскө-даа олимпиадалыктерге база аалчыларга херектиг бүтү-ле албан черлери бү-рүнү-биле белен.

Сараевоң чанында дагларда даг хаакчыларынын бадар, библиотектерин маңа-нар, бослейстерин ша-нак орутканын кылган.

Олимпиада оюннары эң ак техника-биле чепселенген деп специалистер санап турар. Судьяларга, журналистерге, көрүкчүлерге саналга техникасы дуззын чедирер.

Ак олимпиадалык ээлері маргылдааларын кыркычкы-леринге, аалчыларга бүтү-ле чүдүлдер таарымчалыг болзун дээш улуг сагыш-ты салган. Магазинерини, ресторанынчың, кафе-лерини акылдар шагын өскерткен. Чурттуң сурагыг арттистер, ансамблдері чылганнарга боттарынын талантына бараалдадыры көрдүнгөн.

Олимпиадала белеткелди

«Эргин думкам Митя! Сөз бо бодалган мени аажок хей-атт кинди, оон башка шымдарыны мырыңай уттур чыгыш апарган кичи мен, чүгө дээрге барык бир чыл иштинде ой-нан көрбөз. Сөөлгү чылдарда чүгө элзэн каш «дүргөн» салыглар ойнаан бо-ла, оон соонда дегбөз. А сөз бо бодалганын саат чокка бодай тырттып каг-дым.»

Оон соонда Ленин бо бодалганын онза солун бирги көжүн айткан. Силер ба-а ону тып көрүрер. Ак тала эгелзэн, ийн-көш-тен удар.

АЛЕКСАНДР МАТРОСОВ

Ленинчи комсомолдун кижиткени хей муң алдар-дыг маадырларың бирээзи Александр Матросов динг чораан болза, 1984 чылдың февраль 5-те 60 харлаар турган. Гитлержи өжөлекчилерге удуз кадыг-дошкун тулчуушкунун бүдүүнү-де — 1943 чылдың февраль 23-түн дүзенинде чер оңуга бодунун дайынчы эштеринге А. Матросов мыңа деп чуга-лаан. «Совет эрге-чатыр-га эвес болза, чаагай сепкил-диг болгаш булгын кижилер турбаан болза, өөдөлгө кичи кылдыр өзүп шыдаас турган мен. Амидыралдын боралкыг шапкын агы-мынга алыттар ийн мен».

1935 чылдың чазынында он харлыг Сашаны Иваново областын уруулар бакчыныгга өккелген. Аңаа ол 1940 чылдың февральга чедир чурттаан. Он алды харлыг Матросовтун өөредилгезин уламчыладыр, күш-ажыктын оруун тодаргайлаар соруга-биле баштай Куйбышев, а оңа дараазында Уфа хоорай-ге чоруткан. Ол аңаа турда Ада-чурттуң Улут дайынчы эгелзэн.

Кызыл Шеригин хүрээ-ленинче кирип, илалын Москваны камгалаары-биле, Барын фронтунче чоруда-рын дилеп, ол мыңа деп бижээ.

«Камгалалдын эргим эш Улус комиссары! Уфа хоорайдан бөдүүн ажыктын кичи Силерге бо дилегин ийирип тур. Алды харлыг турумда ада-нем өлүп ка-дым».

Камгалалдын Улус комиссарың №269 дузаалыгга мыңа деп бижээ: «Гвардейжи 56-тың адыктыг дини-яның гвардейжи 254-кү адыктыг полугунун аңаа дайынчы Александр Матросов 1943 чылдың февраль 23-те немец-фашист өжөлекчилерге удуз Черуниң суур дээш тулчуушкунун шиптирлг минутадында дайынчың пу-лемет дээдунун амбразура-ын бодунун мага-боду-биле дулай чыдыпкан болгаш совет дайынчыларың шаавар халдашынының чедишкенин оон-биле хандырган...».

Александр Матросовтун турсаалын мөгөшчилер-биле гвардейжи 254-кү адыктыг полка Александр Матросовтун адын тывыс-кан А. Матросовтун ады ол полктуң 1-ги ротазының дайынчыларынын даңазы-на мөгөш-биле жүргөн. Александр Матросовтун өлүм чок маадыр-лыг чорук дээш СССР-ниң Дээди Советинин Президи-мунун 1943 чылдың июнь 19-та Чарлыг-биле Совет Эзелдинин Маадры атты аңаа тывыска.

Төрөн чуртунуң хостал-газы, хамаарышпас чорук болгаш алдары дээш немец-фашист өжөлекчилерге удуз тулчуушкунга А. Матросовтун кылган өлүм чок маадырлыг чорук бүгү совет аныктарга чаагай үлөргө болуп, өөредилгеге, күш-ажыкта, амидырал-чурттал-гага оларын сорук кирип турар.

ЧУРУКТА: Александр Матросов. СЭТА-ның фотохроникасы.

адыктыг полка Александр Матросовтун адын тывыс-кан А. Матросовтун ады ол полктуң 1-ги ротазының дайынчыларынын даңазы-на мөгөш-биле жүргөн. Александр Матросовтун өлүм чок маадыр-лыг чорук дээш СССР-ниң Дээди Советинин Президи-мунун 1943 чылдың июнь 19-та Чарлыг-биле Совет Эзелдинин Маадры атты аңаа тывыска.

Төрөн чуртунуң хостал-газы, хамаарышпас чорук болгаш алдары дээш немец-фашист өжөлекчилерге удуз тулчуушкунга А. Матросовтун кылган өлүм чок маадырлыг чорук бүгү совет аныктарга чаагай үлөргө болуп, өөредилгеге, күш-ажыкта, амидырал-чурттал-гага оларын сорук кирип турар.

ЧУРУКТА: Александр Матросов. СЭТА-ның фотохроникасы.

ужурлуг) Ронни биле Дония Кримлер-дир. Кайызы-даа — 2 метр 8 сантиметр хире. Олар база «Каролина», а чүгө Мурнуу Каролина-ның чурттакчылары-дыр.

Эң хой урууларың (69) орус тараачын Федор Васильевич (1708—1782) на-лайы божаан. Өг-бүлениң бүтү уруулары (16) ийнстер, 7-зи үш-үштөп болгаш 4-ү дөрт-дөртөп. 1725-тен 1765 чылдарда төрттүн-ген. Оларын 67-зи динг арткан турган.

ТЫВА ДУГАЙЫНДА

Тыва дугайында чаа кино-ну ГДР-ниң «ДЕФА» студия-зынын документалдыг филь-нер кидизинин кинематогра-фистері тырттырып эгелзэн. Оон адын «Саян дагларында ужуражыкшынар» дээр-Тургустан режиссеру Уво Бельц-биле бистин корреспон-дентивис ужуражып чуга-лашкан.

— Тывага бир дугаар илзеп турарыңар бо бе?

— Чок. Эрткен күзүн кел-геш, баштайгы кадарың тырттырып эгелзедис. Чааң база кездир бис. Кол ажыдарын чайын кылдыр.

Фильмнің кол маадры — тыва чон. Бүдүрүлгө черле-ринин, советтарын ажыг чынар, геологтар, аңчылар — оларын ажыктын көр-гүз дээн бис. Маадыр-ларын чамалык-биле узур-раптыгы. Амда хей хой солун ужуражыкшы-нар бисти маңап турар. Чон-биле ужуражык, лыка хой черлерге чоранымыс соолза, бистин болалымыс байып, ча-чаа темалар төрттүнүп эге-лэп. Ичканга кинонун өңдөжө он түнөлдөзө улам чаартыган болгаш республи-канын социал-экономика-тын культура төгүлзөзүн калба-дыл көргүзөргө илг бол-лук чугаажык.

Чон-даштан чазап кыл-ган уран чүдүүн чогаал-ларын, «Саян» ансамблинин концертин көргөш, оларын дугайында чугаалаар болза база тыылган.

— Тыва дугайында кино

тырттырар деп бодал канчап тыттып келгениң?

— Е. Евтушенковун Лена хемге аян-чорунун дугайы-нда кинога бо сюжетти дөмөй-лөштүр кылдыр бодап турган бис. Калтапса соруга-биле кинону бир анык кылдыр тырттырып шиптирлээн бис. «Советский Союз» деп журналга Енисей хемге сал-дар башып турза тырттырган чүрүк көргөш, Азия дилтиг төлүлгө турар анык респу-бликаның дугайып немец кө-рүкчүлөргө бараалдагыр кү-зөл тыылган чүгө.

Кино тырттырар болук Си-бирге моон мурунла-даа ажылап турган. 1980 чылда Якутия дугайында кинону үндүргөн бис. Ону көрүктү-лөр сонугаан. Амидырал-дын аскеринмес талалары болгаш чонуну култуура-зын национал онзагайы ыг-да көргүзүнгөңдир деп үнө-лөди биске берген.

— Тывага чораш чүну сонугагыңар?

— Чонун хүндүлөчөли магалыг-дыр. Тының бойу-ду чараштыр. Калтаптын-мас, клас-чараш, онзагай бол-гаш байлак орандыр. Хөрө-жөн улустун эргимин мага-дым. Тывага болган ужура-жыкшынар мензе кажаң-даа үтүндүрбас. Кинонун гад буртуңгө тайбын, на-йрал темалык сениккен бол-лур. Ол дугайын баш бурун-гаар чугаала болур бис. Тыва «интервистин» че-лишкени бисти өөртөс арга-чок.

— Тыва дугайында кино

Узбек, молда, хакас, бурят аялгалар
Уранның, хоог кылдыр куттула бээр.
Ада-не, эжи-өөрү, башкылары
Адып часкап, чылымы-биле хүлээп алыр.

«Алымында барып-барып болар черле
Артист боор» деп, кырган-ача чугааланыр.
Уран чүлгө, чараш чүвө хандыкшылдыг
Урууларын чараштарын, чазыктарын.

Болган таварылга

АЯА ДОЛГАН

ге, даргагар шилти чүвө чыткан. Ам топпа турарга, дагыр мыймыг шилти чыт-каны бо. Долгандыр аңа кара дөвс. Эрип каан де-мир-дузактан адырлар дээш, күзүрүнү чүткүп тур-ганын көрүңер даа! Ыа ол аразында хөжүктүн ийн ка-раан кустуңнар дөсө соктап каалкан. Чүү кичи аң ду-зактап турар чор? Кым деп бодар силер?

Кылымтанган уу-биле ы-дында ла дин быжымында чорур адын Могаа чаза-ла теспени наалкан, бурт-ла дээш. Сайлыг калбак кеңиг-че чөдө хөңүл келгенин бил-бей барган. Дүңкеш бода-нып орган: болаада дузак салып турар кым боор? Тоолдур черле ыңчанам. Адырам! Аа, ам-на сактып келдим! Мындаа чоп демги Чагда деп ажык кылбас арагыч чүвө өвүсөс кы-лын халан эңрик келгеш: «Ана аң-мөңгүн бакын мен шыдаам мен, Алым амыр чү-вем! Боомонгуну чор чү-вө? Хей аартык. Алым шыдайдыр!» деп чулуруп оржук.

Дүп-тура халааш, Могаа аалыңче-даа барбайн, Чагда суг кайы сен дээш, чүгү-түшкен.

Өгте кирип кээрге, паш тип турган хире — чымды илден. Чагда дөт бакыла илеленип чыткан. «Экин, акый?» деп мөңдөлдөөргө, «Экин!» деп курмагын ха-

тыскай чүвөлериң менде эн-дерик деп бил — дээш, Чагда дөгериң берген.

— Дузак-ла хей чүвө болгай. Чогум кайызында туттуна берип-тир, аа? — Ооун кайын билер мен. Чөдө бергеш, бодуң билш каптаар сен.

— Адырам, ылап-ла хыл мойнуңдан-дыр бе? — Ийе.

— Көрдүң бе! Берген чаа-ла шымын турган чү-вө. Ам кустуң-саакан ана эңдери берип-тир.

Азытармыс борта багдал каапкан, барып соортуң эк-келгеш маңаа ажаап аар-дым.

Чагда хынынг бижээң мурунуга азынган, дөрт ку-лаш хире баан ал-ла, мурунп басылкан.

Чагда хөнертен тура дү-көш: — Дуңмакым, кыдыг кончуг улуг хүлүс боор! «Сын-хүлүс» деп чүвө бо эвеспе мен — лей тыр-каш, үш-дөрт бурунгаар баскап, караан чоттунгу-лааш. — Ойт! Орта кичи сен бе, аа! Элик биле бы-зааны... бызааны даалдым, шарыны ылааң! — деп, ар-лы сагаатың, караа дедир-лени бергеш, Могааның кы-рында-ла келген.

— Бодум хүлзенип, ка-дарган катырманы ылап-ла танааш, сени аң биле малды ылгаар неги бе дээш, эсеп-тип келдим. Эң-чаг мурун-да кыдыр канчаарыны бол-ди бил! Сөз алаң аң долган боор! — дээш, — Мо-гаа шырны аразында конта очтап эгө-эге дедир ба-ылкан.

— Шоодай деп чүн боор, дуңмакым, хан-чин өтөс

О. КУУЛАР.

ТЫВА УЛУСТУН БОДАЛГАЛЫГ ТЫВЫЗЫКТАРЫ

1. Тозандайын тос огу-нун бирээни-ле тос оолаат болган, оларын оолдары-ның бирээни-ле чеди оолдар-лыг, а ол оолдарының би-рээни-ле беш оолдарыг, ол оолдарының бирээни-ле үш оолдарыг, а ол оолдарың бирээни-ле бир-бир оолдар-дыг болгулаан. Тозандайын ийн кызы оолдардан чартык катп эвээш оолдарыг бол-ган. Тозандайын ажы-төлү-нүн ажы-төлү санап тывы-нарам!

2. Дүвүрензөөн бир хой асаш, өөрүн дилеп чораш, элзэн каш өске дүк хойга уткужуп келгештин: — Экин, чус хой! — деп эткен. Дүк хойунуң бирээни турган:

— Бис чус хой эвес бис. Бистин кырымыска бис хире каткан, оон кырыпта бистин кезинисти каткан, оон кырыпта бистин кезин-вистин үлдүгүн каткан, ам сен хөөкүңү кадыктар бол-зүвүсө ыңчан чус хой бо-лур-дур бис ийн — деп ха-рымлап-тыр. Элзэн каш дүк хойнуң санын тывынарам!

— Казыраалысты он-чалап тур шүвө, Түмен. Мен атт ала тыгып алгаш, эртежик барып кадарайн — деп, Могаа чугаалааш, адыр-ылаа азып каан чүге-нин алгаш чорупкан.

Кезинип чытканда ша-рыктар аразы-биле Те-менмаа бүдүш сымнарып, эргий кылдаптал-ла турган: «Орта чор бе? Дүгөр-Мы-йас кайда чор? Дадайым ай! Ылап-ла чок ышакыл моо?» — дээш, Могаанын уунче кайтап турарга, оозу адын чавыдааткан, дуу саяктадып кел чораан.

— Могаа, а Могаа! Да-гыр-Мыйыс чок ышакыл! — Таан-даа! Дүгүн эртен бар-ла каага болгай, ылап-ла көргөн кичи мен. Чүгө-нин канчап билер, Шыргай-Дөргүн арын барып дилеп чөвөй.

Улуг дүшкө чедир шыргай арын ол-бо кезип чор-туп келген — алага.

Аада шарыңгыштар-даа чадаг кижээ адырбайн тоо билардыр маңаагы бөзгө дээш, Могаа копка оруттал чааа утгалган. Бичи адык-ка үнүп кээрге, узун даш-тарлыг шыргайла дээдиге-нер дээсиктин, кустуңнар ужул турар болган.

Чүвө болган чор? Дүгүн чор чү-вө билдирбейки? Бинаар аайгыг кичи сөмзөр-даа ужул чок — кичи караа де-жип каа дег, шыргай. Адын багдай тырттып нааш, аң конкасы-биле күдүйүп, шырыштарын ол-бо тарады иткел чораш, чедип кээр-

бүгү чурт чоруткан. Юго-славиянын колдунда 350 жыны-буру бүдүрүлгелери спорт тудугуларын тудары-га, дерг-херекселдерин кы-лырга, соортуңгө, эл-теп-тургузарыга киришкен. Белеткел кидин түлүк чоруп турар үеде чамдык хүнер-де 10 муң хире тудугулар ажылап турган.

Кышкы оюннарын най-сылаалың кайызында-даа баарга олимпиаданың сим-волу болу берген Вучко дээр хөжүлг болгаш чаптаң-чыг бөрөкчигештин хөвир уткуп алыр.

Олимпиада ам-даа эгеле-зэн, ыңдыг-даа болза Са-раевоң дош шөлдөрине, хаак орутарында делегей-де 50 чуртарың төлө-лери спортчу мергезилин, күжүн шөпөжип турар. Бо болза мурункулданган хой, Инсбрукка, Лейк-Пла-сиде эртен олимпиадалар-га 37 чуртан спортчу ки-ришкен.

Бүгү-делегенин олимпиада комитетинин пре-зиденти Х. А. Самарани-ниң ТАНЮГ-тун интервю-зунга айтканы бола: «Са-раевоң Кышкы олимпиа-да оюннары оон бүгү төгүзү-нде эң эш болурун бодум хуумаа бүзүрүм мен».

Хаак оруун дургаар тус-кый «пушкарлары» тургу-ска. Бир эвес хар эрип каар чүвө болза, хаак оруунга кылымал харны чаштырар соруга-биле оларны белет-көөн. Олимпиадалыктер фе-враль 1-ден эгелзэн «Олим-пийский информатор» деп солун хүнүнчө үнүп ту-рар.

В. ШАРОВ.

Д. И. УЛЬЯНОВТУҢ ЧОГАТКАН БОДАЛГАЗЫ

НИИ КӨШТЕН МАТ

Бо бодалганы 75 чыл бу-рунгаар, 1909 чылда «Ни-ва» журналдың ай санында үнер литература калсырыл-газыга парлан. Мону Вла-димир Ильичиниң кады тө-рөзүн думазы Дмитрий Ильич Ульянов чогааткан. Ленин ыңчан Парижге эми-грацияга турган. 1910 чыл-дың февраль 17-де думазы-га ол мыңа деп би-жээң.

«Эргин думкам Митя! Сөз бо бодалган мени аажок хей-атт кинди, оон башка шымдарыны мырыңай уттур чыгыш апарган кичи мен, чүгө дээрге барык бир чыл иштинде ой-нан көрбөз. Сөөлгү чылдарда чүгө элзэн каш «дүргөн» салыглар ойнаан бо-ла, оон соонда дегбөз. А сөз бо бодалганын саат чокка бодай тырттып каг-дым.»

Оон соонда Ленин бо бодалганын онза солун бирги көжүн айткан. Силер ба-а ону тып көрүрер. Ак тала эгелзэн, ийн-көш-тен удар.

Олимпиадала белеткелди

«Эргин думкам Митя! Сөз бо бодалган мени аажок хей-атт кинди, оон башка шымдарыны мырыңай уттур чыгыш апарган кичи мен, чүгө дээрге барык бир чыл иштинде ой-нан көрбөз. Сөөлгү чылдарда чүгө элзэн каш «дүргөн» салыглар ойнаан бо-ла, оон соонда дегбөз. А сөз бо бодалганын саат чокка бодай тырттып каг-дым.»

Оон соонда Ленин бо бодалганын онза солун бирги көжүн айткан. Силер ба-а ону тып көрүрер. Ак тала эгелзэн, ийн-көш-тен удар.

Олимпиадала белеткелди

«Эргин думкам Митя! Сөз бо бодалган мени аажок хей-атт кинди, оон башка шымдарыны мырыңай уттур чыгыш апарган кичи мен, чүгө дээрге барык бир чыл иштинде ой-нан көрбөз. Сөөлгү чылдарда чүгө элзэн каш «дүргөн» салыглар ойнаан бо-ла, оон соонда дегбөз. А сөз бо бодалганын саат чокка бодай тырттып каг-дым.»

ФЕВРАЛЬ 4-ТЕ БИРГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН

8.00 — «Уе». 8.40 — Эр-теңги гимнастика. 8.55 — Д. Кибелевский. Биологиче-болгаш фортепиано сона-та. 9.25 — «Спортлото» 5-ки тираж. 9.35 — «Бо-гач, бедняк...» деп дөрт се-риялыг уран-чечен теле-фильмнің 4-кү сериязы. 10.45 — Документалдыг те-лефильм. 11.45 — «Чурун-чулар дугайында чугаалар», 12.10 — «Шуту нады — наймалдыг өг-бүлө». 12.40 — Документалдыг теле-фильм. 13.10 — Тележур-нал. 13.40 — Бөгүн деле-гейде. 13.55 — 14.10 — «Чапсар. 14.10 — «Кижик, Чер. Өртөмчел». 14.55 — Урууларга фильм. 16.00 — «Дем каттыштыралгыз». 16.30 — Концерт. 16.55 — Музыкфильм. 17.25 — Политичтин тайылбырагы Л. А. Вознесенскийниң бе-седэи. 17.55 — Бүтү-звие-лелдин «Эш ыры»